

До Научното жури по
процедурата за професор по
Финансово и данъчно право в
Юридическия факултет на СУ
„Св.Климент Охридски“

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академична длъжност „професор“, обявен за нуждите на Юридическия факултет на СУ „Климент Охридски“ (ДВ бр. 20 от 2024 г.) по научната специалност Финансово и данъчно право, област на висше образование Социални, стопански и правни науки (3.), професионално направление Право (3.6.)

С кандидат доц. д-р Евелина Димитрова Стоева - Димитрова

Изготвил становището: проф. д-р Пламен Киров

Уважаеми членове на Научното жури,

Със Заповед № РД-38-147/21.03.2024 г. на Ректора на Софийския университет съм назначен за член на Научното жури по конкурса за „професор“ по Финансово и данъчно право за нуждите на Юридическия факултет на СУ „Климент Охридски“. На първото заседание на научното жури ми е възложено да изготвя становище.

Единствен кандидат в конкурса за професор е доц. д-р Евелина Димитрова Стоева - Димитрова. Тя е дългогодишен преподавател в Юридическия факултет на СУ „Климент Охридски“.

Съгласно изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и правилника за неговото прилагане, кандидатът е приложил пълен набор от документи за участие в конкурса. При обявяването на същия са спазени всички нормативни изисквания.

Евелина Стоева - Димитрова се дипломира в Юридическия факултет на Софийския университет през 1986 г. като магистър по специалност „право“. През 2004 г. придобива образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност финансово и данъчно право в Юридическия факултет на СУ „Климент Охридски“. От 2012 г. заема академична длъжност „доцент“ в Юридическия факултет. Кандидатът в конкурса е добросъвестен преподавател, възприета е от студентите и колегите ѝ като отдаден на професията си юрист със задълбочени професионални познания и в същото време е автор на задълбочени научни изследвания.

Професионалният юридически стаж на Евелина Стоева - Димитрова е свързан със заемането на различни експертни и ръководни длъжности в административни структури – главен експерт в Министерство на финансите – Главна данъчна дирекция от 1991 г. до 1994, член на Комисията по опрощаване към Президента на Републиката от 2012 г., експерт към Консултативната комисия за премахване на двойното данъчно

облагане, член на Международната данъчна асоциация – клон България, а от 2000 г. е и член на Софийската адвокатска колегия. Практическият опит, придобит от посочените позиции оказва благотворно влияние при провеждането на научните изследвания на Евелина Стоева - Димитрова, като едновременно с това нейните задълбочени юридически познания са от голяма полза при изпълнението на посочените длъжности.

Евелина Стоева - Димитрова е сериозен и задълбочен автор с интереси в сферата на малко изследвани научни области като: правен статут на Сметната палата, предвидимост в данъчното право, административно наказване в данъчното право, местни данъци и данъчна децентрализация, кодификация на данъчното законодателство, финансова система на ЕС. Тя участва в настоящия конкурс със солидна по качество научна продукция от 13 научни публикации: две монографии, три студии и осем научни статии, както и един учебник, разработени и публикувани след получаване на академичната длъжност „доцент“. Всички те са публикувани в утвърдени юридически издателства и специализирани сборници. Представените трудове не преповтарят тези, развити в процедурата за придобиване на академичната длъжност „доцент“.

От приложената справка е видно, че публикациите на доцент Евелина Стоева – Димитрова са цитирани от множество авторитетни изследователи в областта на правото, видно от приложената справка.

В конкурса е представен самостоятелен монографичен труд на тема: „Доходът като данъчен обект“. Монографията е самостоятелно изследване на юридическите белези на дохода като обект на преките данъци върху физическите и юридическите лица и приравнените на юридическите лица образувания с първична данъчна правосубектност. В контекста на данъчноправните измерения на дохода е разгледана връзката между стопанското и юридическото проявление на имуществените блага, които определят благосъстоянието на едно лице за определен период от време.

В труда са анализирани най-важните аспекти на действащото законодателство и са направени изводи по проблемните области. Акцентирано е върху появата, развитието и систематизацията на данъчното обхващане на дохода в процеса на трансформацията му от обективно състояние в основен за българската данъчна система правен институт – един от основните обекти на преките данъци. Трудът съдържа множество стойностни приноси моменти и като цяло се отличава със задълбоченост и аналитичност на научното изследване.

Монографичният труд проследява процеса по изграждане на съвременната българска система на подоходно данъчно облагане. Данъците, които облагат доходите на физическите лица, според автора, са изградени по модела на установените в Европа от началото на 19 век подоходни данъци според вида на източника, от който е придобит дохода, върху обща годишна облагаема данъчна основа. Проследяват се различните исторически периоди, които съответстват на икономическите цикли на развитие на Третата българска държава, като доходите на физическите лица се превръщат в обект на данъчно обхващане чрез включването им в различен брой доходни групи според източниците на придобиване. Тези доходи се облагат разделно или като общност в рамките на едно домакинство, семейство или друга стопанска фикция.

В изследването се дава характеристика на оформящите се две основни икономически теории за същността и природата на дохода като обект на облагане. Те дават и икономическата основа за изграждане на двете системи за обхващане на дохода в структурата на преките подоходни данъци. Според автора правното естество на данъците придава на стопанските категории, обхванати от данъчните закони, специфични юридически белези, които изграждат двете основни системи за юридизиране на дохода като данъчен обект на преките подоходни данъци – системата на общия доход и системата на източниците. Двете системи са изградени според основните икономически теории за същността на дохода

като стопанска категория – теорията на прираста и теорията на източниците.

Доходът като данъчен обект е определен в научния труд като съвкупността от създадените, придобитите и заместващите имуществени блага в пари, парична стойност, други еквиваленти на стойността при размяната или в натура, придобити от физическите лица, юридическите лица и приравнените им образувания за определен данъчен период. Нормите на данъчното право използват финансовият резултат, приходът, вземането и пр. като термини, за да обозначат всяка обективна даденост, чрез която данъкът, разбиран като безвъзмездна, невъзвръщаема, еднократна или повтаряща се задължителна вноска в определен от закона паричен фонд, установена във всичките си елементи едностранно със закон, по общ начин, в тежест на гражданите и техните организации, чието изпълнение е скрепено със специална правна принуда на финансовия изпълнителен процес, се свързва с обществения живот.

Авторът анализира дохода като елемент на системата на стопанските явления и като институт на публичното и частното право. В системата на стопанските явления придобиванията на гражданите или на техните организации, които са в резултат от експлоатацията на производствените фактори – труд, земя, капитал и знания (технологии) определят белезите на дохода като данъчен обект. Особено внимание се отделя на мястото на дохода в системата на публичноправните институти, което надхвърля неговото проявление на юридическа предпоставка на данъчните права и задължения. С термина доход в неговия стопански смисъл се означават понятия на основни икономически показатели, които имат значение и за общите институти на финансовото право. Българската финансово-правна теория се основава на правната концепция за финансите, според която публичните финанси са система от обществени отношения, които възникват по повод разпределението и използването на националния доход, респективно на приходите на всяка социална или политическа

даденост, и формирането и разходването на централизираните и децентрализираните парични фондове, както и контрола върху тази дейност. Според Евелина Стоева – Димитрова естествено и обществено необходимо е създаването на правен механизъм, чрез който част от създадения национален доход да се насочи за финансиране на социално значими сфери на държавна дейност като здравеопазване, образование, вътрешна и външна сигурност, култура, младежка заетост, балансирано развитие на административните райони и др. По правилата на този механизъм във всяка съвременна социална държава част от формирания от стопанските субекти доход се изземва от държавата под формата на данъци, такси и други видове публични вземания и впоследствие се насочва и концентрира в съответен публичен паричен фонд.

Според автора на монографията всички български конституции последователно утвърждават като основни начала на данъчното облагане принципа на законност и принципа на данъчната справедливост, който ограничава нормотворческата дискреция на законодателя. Споделя се виждането, че засягането на доходите и имуществото на гражданите чрез данъци следва да е единствено до степента необходима за стабилността на системата на публичните финанси. Съвременните данъчни форми основават своята легитимност и на други принципи от системата на конституционните стандарти – на равно третиране, на правовата държава, на икономическата ефективност, на ясната правна уредба, които заедно изграждат конституционното разбиране за разумният данък.

Според Евелина Стоева – Димитрова за да бъде намесата в имуществената сфера пропорционална на публичния финансов интерес за създаване на централизирани парични фондове, средствата кумулирани в тях трябва в достатъчна степен да гарантират защитата на основните права на гражданите – правото на социално подпомагане, на достъпна медицинска помощ, на безплатно образование, на безопасна и здравословна околна среда и т.н., без това да засегне доходите на

гражданите и техните организации като данъчен обект по неразумен начин. Съразмерността на мярката изисква засягането чрез данъци да бъде възможно най-мекото и същевременно достатъчно ефективно средство за постигане на конституционно оправданата цел. Специално място е отделено на анализа на предвидимостта на юридическите правила, която е експлицитно заявеното съдържание на принципа на ясната правна уредба, който изключва неясното, неточно и непрецизно формулиране на данъчните правни норми. Ясният им смисъл, според автора, гарантира на данъчните правни субекти възможността да организират стопанската си активност с оглед на вида и размера на данъчните задължения, които ще се породят. Като израз на теорията за разумния данък, с разпоредбата на чл.60, ал.1 от основния ни закон, конституционният ни законодател е изпълнил със съдържание и принципа за дихотомност на данъчният обект на преките данъци. Според този принцип данъчен обект на преките данъци е или доход, или имущество, като не съществува междинна данъчна форма. С оглед на принципа смесването на белезите на двете части на общата родова категория обект на пряк данък (доход и имущество), и дефинирането на белезите на едната му част чрез белезите на другата е неточно. В този смисъл конституционната формулировка, според Евелина Стоева – Димитрова, е непрецизна и подлежи на подобрене и изясняване.

Особено място в монографията е отделено на доходите получени в нарушение на закона или от незаконен източник като обект на данъчно задължение. Аргументирана е тезата, че изключването на такива доходи от кръга на облагаемите поради незаконният характер на дейността, която ги е създала, би насърчило противоправното поведение на данъчните субекти, които с аргументи за необлагаемия характер на неправомерната дейност биха имали стимул да се отклонят от изпълнение на основното си конституционно задължение – да плащат данъци съобразно действителните си доходи. Отбелязана е липсата на ред, по който доходите

без източник, от неясен, прикрит или незаконен източник на придобиване да бъдат декларирани и обложени в условията на финансовия автоматизъм.

В книгата са анализирани измененията в правното действие или в обема на дохода като юридически факт, породил материалното данъчно задължение – изменения, свързани с отпадането на правопоораждащия юридически факт или във вида или обема на дохода като юридически факт. Това са случаите когато се променят елементи от съдържанието на първичното правоотношение, създадо дохода като данъчен обект.

Последната част на книгата извежда прецизна класификация на видовете доходи. Особените белези на имуществените блага, според автора, разпределят формите на дохода в няколко основни категории: на парични и непарични доходи; на облагаеми, необлагаеми и освободени доходи; на доходи от труд, от стопанска дейност, от капитал и от инцидентни придобивания с имуществен характер; на действителни, фингирани и презумптивни доходи. Използвани са различни критерии за разграниченията: вид на престацията, обективизирана за данъчни цели; фискалния ефект на обхващането; източника на придобиване и начина на установяване.

Представените от Евелина Стоева - Димитрова научни трудове се отличават със следните особености: те се отнасят за неизследвани или слабо изследвани проблеми на правото; обхващат теми с важно теоретико-приложно значение; разработени са при използването на знания от различни правни области.

Качеството на научните трудове на кандидата, представени в конкурса, покриват изцяло изискванията на закона. В тях се съдържат многобройни научни приноси. Публикациите притежават не само теоретично, но и съществено практическо значение. Евелина Стоева - Димитрова демонстрира висока способност за формулиране и аргументиране на научните си тези.

В представените научни трудове се срещат и отделни неточности, на фона на изключително добре аргументирани тези, обоснована критика на съществуващата правна уредба и предложения за подобряването ѝ. На много места има и отговорно и смело встъпване в научна полемика. Разбирането за данъците като безвъзмездна, невъзвръщаема, задължителна вноска от страна на гражданите и юридическите лица е господстваща във финансовоправната доктрина и естествено се подкрепя от Евелина Стоева – Димитрова. Това влиза в разрез с конституционното разбиране за данъчните задължения, което обосновава съществуването на насрещна престаия от страна на държавата, дължаща на обществото най-малкото добро управление. Тези различни визии не са от естество да засегнат многобройните приноси моменти и безспорни достойнства в публикациите на кандидата. Анализът на научните постижения на Евелина Стоева - Димитрова категорично води до извода, че те са новост в финансовоправната наука и обогатяват съществуващите знания в тази област на правната доктрина. Като цяло научните разработки се отличават с прецизност и задълбоченост.

Прегледът на преподавателската и научно-изследователската дейност на Евелина Стоева - Димитрова показва, че са налице всички законови изисквания за заемане на академичната длъжност „професор” в Юридическия факултет на СУ „Климент Охридски“. Представената монография и другите научни трудове представляват значим принос за развитието на българската правна наука и заслужават положителна оценка.

Предвид направения анализ и изводите в настоящото становище относно научните трудове, представени в конкурса категорично стоя на мнението, че кандидатът Евелина Стоева - Димитрова отговаря на всички изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България за заемане на академичната длъжност „професор”. Поради това с твърда убеденост препоръчвам на уважаваното научно жури да вземе решение и да предложи избирането на доц. д-р Евелина Стоева -

Димитрова на академичната длъжност „професор” по Финансово и данъчно право – професионално направление 3.6. Право, област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки.

Заклучение

С оглед на приносите в представените трудове, цялостното научно творчество и дългогодишната преподавателска дейност на кандидата, препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да гласуват положително за вземане на решение, което да предложи на Факултетния съвет на Юридическия факултет на СУ „Климент Охридски“, да избере Евелина Димитрова Стоева - Димитрова на академичната длъжност “професор” по научната специалност Финансово и данъчно право.

гр. София

16.05.2024 г.

Изготвил становището:

проф. д-р Пламен Киров